

Na osnovu čl. 80, 81, 83. i 111. Zakona o bankama ("Službene novine Federacije BiH", broj 27/17), čl. 5. stav (1) tačka h), 19. stav (1) tačka c) i 47. Zakona o Agenciji za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 75/17) i člana 12. stav (1) tačka d) Statuta Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 03/18), Upravni odbor Agencije za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 25.07.2023. godine donosi

SMJERNICE ZA UPRAVLJANJE RIZICIMA POVEZANIM SA KLIMATSKIM PROMJENAMA I OKOLIŠNIM RIZICIMA

1. Opće odredbe

- 1.1. Rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici, kao dio okolišnih, socijalnih i upravljačkih (ESG) rizika, postaju sve relevantniji za banke, te je iste potrebno uzeti u obzir prilikom upravljanja rizicima. Navedene rizike je potrebno prilagoditi poslovnoj strategiji banke, strategiji preuzimanja rizika i sklonosti ka preuzimanju rizika, vodeći računa da uloga i odgovornost u upravljanju ovim rizicima budu u potpunosti transparentne kroz sve tri linije odbrane. Važna je uloga kontrolnih funkcija, a posebno interne revizije, počev od razumijevanja značaja i kategorija rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika, procjene kvaliteta upravljanja ovim rizicima u okviru integralnog sistema internog upravljanja i dr. Polazeći od prethodno navedenog, od banaka u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: FBiH) se očekuje da pravovremeno i sistematično poduzmu aktivnosti u upravljanju navedenim rizicima u sljedećim područjima:
 - a) poslovni model i strategija banke,
 - b) sistem internog upravljanja i sklonost ka preuzimanju rizika banke,
 - c) integralni okvir za upravljanje rizicima, uključujući ICAAP i ILAAP i
 - d) politike, postupci i sadržaj objava o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima.
- 1.2. Svrha Smjernica za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima (u daljnjem tekstu: Smjernice) je usmjeravanje bankarskog sektora u pogledu utvrđivanja, mjerenja, upravljanja i kontrole klimatskih i okolišnih rizika i objava podataka i informacija povezanih s tim rizicima, kao i integracija segmenta okolišne održivosti u poslovne aktivnosti banke.
- 1.3. Ovim Smjernicama se definiše pojam sigurnog i razboritog upravljanja klimatskim i okolišnim rizicima u postojećem zakonodavnom i regulatornom okviru, te očekivanja od banaka za identifikaciju rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika kao pokretača postojećih kategorija rizika pri definisanju i provođenju svojih poslovnih strategija, sistema internog upravljanja i upravljanja rizicima. Ovim Smjernicama se nastoji postići veća transparentnost kroz pravovremenu i adekvatnu objavu informacija i podataka povezanih sa klimatskim i okolišnim rizicima.
- 1.4. Očekuje se da banka primjenjuje utvrđene smjernice u skladu s prirodom poslovnog modela koji koristi i karakteristikama usluga koje pruža, uključujući i specifičnosti koje proizilaze iz organizacione strukture, veličine i složenosti banke, profila rizičnosti i obima izloženosti kreditnom riziku.
- 1.5. Ove Smjernice primjenjuju se na banke sa sjedištem u FBiH kojima je Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Agencija) izdala dozvolu za rad.

2. Pojmovi

Pojmovi koji se koriste u ovim Smjernicama imaju sljedeća značenja:

- 2.1 Okolišni, socijalni i upravljački (eng. Environmental, social and governance - ESG) rizici** predstavljaju vjerovatnoću gubitaka ili dodatnih troškova, ili gubitak planiranih prihoda, ili gubitak reputacije finansijske institucije radi negativnog finansijskog utjecaja sadašnjih ili budućih faktora ESG-a na druge ugovorne strane i njihovu imovinu. Ove Smjernice su usmjerena na klimatske i okolišne rizike, a ne na širi koncept okolišnih, socijalnih i upravljačkih (ESG) rizika.
- 2.2 Staklenički plinovi (engl. Green House Gases - GHG)** su plinoviti sastavni dijelovi atmosfere, kako prirodni tako i antropogeni (povezani s ljudima), koji apsorbuju i emituju zračenje na određenim valnim dužinama unutar spektra toplinskog infracrvenog zračenja koje emituju Zemljina površina, sama atmosfera i oblaci. To svojstvo uzrokuje efekat staklenika. Vodena para (H₂O), ugljikov dioksid (CO₂), dušikov oksid (N₂O), metan (CH₄) i ozon (O₃) su primarni staklenički plinovi Zemljine atmosfere.
- 2.3 Zelena ekonomija (niskougljična ekonomija)** označava ekonomiju s niskim emisijama ugljika koja efikasno koristi resurse i koja je u javnom interesu.
- 2.4 Zeleno kreditiranje/ulaganje** (širi pojam “zeleni proizvodi”) odnosi se na kreditiranje, ulaganje ili druge finansijske proizvode banke, koji zavise od okolišnih kriterija za planirano korištenje sredstava, sa svrhom da se smanje nepovoljni utjecaji aktivnosti na životnu sredinu ili opasnosti po životnu sredinu.
- 2.5 Prijelazni rizici** odnose se na finansijski gubitak banke koji može proizaći, direktno ili indirektno, iz procesa prilagođavanja prema ostvarenju niskougljične i okolišno održivije ekonomije, povezani sa:
- i. **Političko-regulatornim rizicima** - rizici koji proizilaze iz zahtjeva u pogledu energetske efikasnosti, mehanizama za određivanje cijena ugljika kojima se povećava cijena fosilnih goriva ili politika kojima se podstiče održivo korištenje zemljišta;
 - ii. **Tehnološkim rizicima** - kada tehnologija s manje štetnim utjecajem na klimu zamijeni tehnologiju sa štetnijim utjecajem na klimu;
 - iii. **Tržišnim rizicima** - kada se, na primjer, preferencije i potražnja potrošača i korporativnih klijenata okreću prema proizvodima i uslugama koji su manje štetni za klimu.
- 2.6 Fizički rizici** su ekonomski troškovi i finansijski gubici koji proizilaze iz povećanja ozbiljnosti i učestalosti:
- i. Ekstremnih vremenskih događaja povezanih s klimatskim promjenama (ili ekstremnih vremenskih događaja), kao što su toplotni valovi, klizišta, poplave, šumski požari i oluje (tj. akutnih fizičkih rizika).
 - ii. Dugoročnijih postepenih klimatskih promjena, kao što su promjene padavina, ekstremne vremenske promjene, porast nivoa kiselosti okeana, mora i prosječnih temperatura (tj. hroničnih fizičkih rizika ili hroničnih rizika).
 - iii. Indirektnih utjecaja klimatskih promjena kao što je gubitak usluga ekosistema (npr. dezertifikacija, nestašica vode, degradacija kvaliteta tla ili morske ekologije).
- 2.7 Manipulativni zeleni marketing (engl. Greenwashing)** odnosi se na praksu sticanja nepoštene konkurentne prednosti na tržištu reklamiranjem finansijskog proizvoda kao okolišno prihvatljivog, kada zapravo osnovni okolišni standardi nisu ispunjeni.
- 2.8 Taksonomija ekonomskih djelatnosti** označava sistem klasifikacije u kojem se utvrđuje lista okolišno održivih ekonomskih djelatnosti i pragova pomoću kojih se može jasno odrediti koja ekonomska djelatnost je u skladu s održivim razvojem, okolišnim ciljevima i principima održive ekonomske djelatnosti. Takva taksonomija pomaže investitorima, emitentima i promotorima projekata da se usmjere na prelazak na niskougljičnu i resursno

efikasniju ekonomiju koja je otporna na rizike, kao i olakšava sistem objave informacija povezanih s klimom. Budući da trenutno ne postoji taksonomija koja je na snazi u BiH, banka će interno razviti te definicije, te ih prema potrebi primjenjivati na proizvode koje nudi svojim klijentima. U te svrhe, banka može iskoristiti definicije iz drugih međunarodnih praksi. Shodno principu proporcionalnosti, primjenjiva taksonomija treba da bude adekvatna prirodi, obimu, veličini i poslovnom modelu banke.

2.9 Velika pravna lica – za potrebe primjene ovih Smjernica veliko pravno lice definisano je u skladu sa važećim Zakonom o računovodstvu i reviziji u Federaciji Bosne i Hercegovine, te uključuje i javna preduzeća u skladu sa Zakonom o javnim preduzećima u Federaciji Bosne i Hercegovine, odnosno vanbudžetske korisnike u skladu sa Zakonom o budžetima u Federaciji Bosne i Hercegovine.

3. Smjernice za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima

3.1. Poslovni model i strategija banke

- 3.1.1. Rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici mogu utjecati na poslovno okruženje banke. U skladu s članom 4. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, u toku uspostavljanja efikasnog i pouzdanog sistema upravljanja rizicima, od banke se očekuje da utvrdi rizike koji proizilaze iz klimatskih i okolišnih promjena na nivou ključnih sektora, geografskih područja kao i u vezi s proizvodima i uslugama koje nude ili planiraju nuditi, uzimajući u obzir da se neki od tih rizika mogu ostvariti u toku prilično dugog vremenskog perioda.
- 3.1.2. Rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici mogu imati direktan utjecaj na efikasnost postojeće i buduće strategije banke. U skladu sa članom 6. Odluke o internom procesu procjene adekvatnosti kapitala i internom procesu procjene adekvatnosti likvidnosti u banci, od banke se očekuje da utvrdi i procijeni koji rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici su značajni u kratkom, srednjem i dugom roku, kao i otpornost poslovne strategije banke na navedene rizike. Vremenski horizont je posebno relevantan, jer se očekuje da će se većina navedenih rizika manifestovati u srednjem, odnosno dugom roku, koji obično nisu usklađeni sa standardnim ciklusima poslovnog planiranja.
- 3.1.3. Od banke se očekuje da adekvatno dokumentuje postupak procjene značaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika za njeno poslovno okruženje. Gdje je primjenjivo, navedenu procjenu značajnosti potrebno je uključiti u ICAAP i ILAAP proces uz obrazloženje ključnih elemenata koji su razmatrani tokom procjene.
- 3.1.4. Očekuje se da provedba poslovne strategije banke odražava njenu ocjenu značajnih rizika povezanih s klimatskim promjenama i okolišnim rizicima. Taj postupak se smatra vjerodostojnijim ako banka utvrđuje i prati ključne indikatore uspješnosti (u daljnjem tekstu: KPI) povezane s održivošću, koji bi po mogućnosti, trebali biti kvantitativni. U zavisnosti od prirode, složenosti i obima aktivnosti banke, ti indikatori se mogu prenijeti na poslovne linije, klijente i proizvode, ako su isti značajni i relevantni.
- 3.1.5. Od banke se očekuje da uzme u obzir i utjecaj koji njen poslovni model i razvoj strategije može imati na okoliš, na primjer, kroz mjerenje i ograničavanje vlastite emisije GHG-a ili emisije GHG-a najznačajnijeg dijela njenog portfolija.

3.2. Smjernice za sistem internog upravljanja i sklonost ka preuzimanju rizika u banci

- 3.2.1. Rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici bi trebali biti uključeni u sistem internog upravljanja u banci kako je to utvrđeno članom 4. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci. U skladu s tim, nadzorni odbor mora imati dovoljno znanja i razumijevanja klimatskih i okolišnih rizika kako bi osigurao da je nivo rizika koji se preuzima u skladu s bančinom sklonošću ka preuzimanju rizika i strategijom rizika, internim pravilima i politikama, kao i da banka ispunjava primjenjive zakonske zahtjeve i druge obaveze.
- 3.2.2. U skladu sa primjenom člana 48. stav (4) Zakona o bankama, očekuje se da nadzorni odbor banke ima adekvatno kolektivno znanje, sposobnost i relevantno iskustvo i u oblasti rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika. Posjedovanje stručnih znanja u oblasti klimatskih i okolišnih rizika, a koje je relevantno za obavljanje dužnosti, banka može zahtijevati od uprave i višeg rukovodstva. Članovi nadzornog odbora, uprave i višeg rukovodstva treba da budu upoznati s klimatskim i okolišnim rizicima banke već na početku njihovog radnog odnosa, u okviru njihovog uvođenja u posao i obuke za njihove dužnosti.
- 3.2.3. Od banke se očekuje da u cilju jasnog razgraničavanja odgovornosti u okviru uspostavljenih kontrolnih funkcija, u skladu s općim principima internih kontrola i kontrolne funkcije koji se odnose na opće odgovornosti iz čl. 31. do 42. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, jasno definiše dužnosti i odgovornosti, radne procese i ciljeve za te funkcije i u oblasti rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika. Nadzorni odbor banke je dužan da osigura da su relevantne odgovornosti jasne, dobro definisane, konzistentne, izvršive i adekvatno dokumentovane.
- 3.2.4. Od banke se očekuje da jasno utvrdi dužnosti i odgovornosti za klimatske i okolišne rizike, te iste adekvatno propiše odgovarajućim politikama, procedurama i ostalim internim aktima. Banka može takve dužnosti i odgovornosti rasporediti u okviru postojeće organizacione strukture ili može uspostaviti poseban odjel ili funkciju odgovornu za koordinaciju cjelokupnog pristupa banke upravljanju klimatskim i okolišnim rizicima. Uzimajući u obzir princip proporcionalnosti, član uprave banke može biti imenovan za obavljanje funkcije upravljanja i kontrole rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima, u skladu s odgovarajućim razdvajanjem dužnosti i odgovornosti. U slučaju kada banka uspostavlja zaseban odjel ili funkciju za rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike, očekuje se da integracija zasebnog odjela ili funkcije u postojeće procese i njen odnos s drugim funkcijama bude jasno definisana.
- 3.2.5. Od banke se očekuje da osigura da funkcije uključene u upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima imaju adekvatne resurse, kako ljudske tako i finansijske, kao i da imaju dobar ugled i ovlasti kako bi efikasno ispunile svoju ulogu. Očekuje se da banka pruža relevantne mogućnosti obuke za svoje zaposlenike usmjerene na klimatske i okolišne rizike, kao i mogućnost opće obuke s ciljem podizanja svijesti o okolišu i klimatskim promjenama, posebno lica koja obavljaju aktivnosti kontrolnih funkcija u skladu sa članom 39. stav (16) Odluke o sistemu internog upravljanja u banci.
- 3.2.6. U skladu s općim zahtjevima Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, od nadzornog odbora se očekuje da efikasno nadzire izloženost banke rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima, kao i utjecaj poslovne strategije na sveobuhvatne ciljeve klimatske i okolišne održivosti.
- 3.2.7. Kako bi se zauzeo sveobuhvatan pristup upravljanja rizicima, a uzimajući u obzir dugoročne finansijske interese banke, od nadzornog odbora se očekuje da osigura da banka uključi

rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike u strategiju rizika, uvažavajući sveobuhvatne ciljeve klimatske i okolišne održivosti. U tom smislu, od banke se očekuje da integriše ove rizike u svoju kulturu rizika.

- 3.2.8. U skladu s čl. 10. tačka p) i 43. – 47. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, očekuje se da politika i praksa naknada doprinese dugoročnom pristupu za upravljanje klimatskim i okolišnim rizicima. Od banke se očekuje da utvrdi, za banku relevantne indikatore povezane sa održivim finansiranjem, u svojoj politici naknada, a koji će biti usklađeni sa indikatorima definisanim u poslovnoj strategiji i/ili okviru za upravljanje rizicima banke.
- 3.2.9. Od banke se očekuje da integriše rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike u svoj sistem internog izvještavanja u skladu s članom 21. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, te da o svojim izloženostima rizicima i rizičnom profilu izvještava na način da svim relevantnim nivoima upravljanja u banci omogući pravovremene, tačne i dovoljno detaljne informacije koje su potrebne za donošenje poslovnih odluka i odluka o rizicima. U kratkom roku, od banke se očekuje da identifikuje potrebu za podacima neophodnim za proces uključivanja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u strategiju banke i okvir za upravljanje rizicima, kao i da utvrdi kvalitet i eventualne nedostatke postojećih podataka, te definiše plan za prevazilaženje i otklanjanje istih.
- 3.2.10. U skladu sa članom 55. Zakona o bankama i članom 10. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, od nadzornog odbora se očekuje da osigura da banka ima efikasne i pouzdane sisteme za interno i eksterno izvještavanje, objavljivanje i prijenos agregiranih podataka o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima.

S obzirom na prirodu tih rizika, od banke se očekuje da identifikuje podatke potrebne za procjenu izloženosti rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima, da utvrdi koji podaci nedostaju, te izradi plan za prevazilaženje identifikovanih nedostataka. U skladu sa navedenim, očekuje se da banka izvrši potrebna prilagođavanja svog informacionog sistema s ciljem kreiranja baze potrebnih podataka kako bi mogla prikupljati i agregirati podatke (interne i/ili eksterne) za procjenu izloženosti ovim rizicima. Očekuje se da izvještaji o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima prikazuju utjecaj navedenih rizika na poslovni model, strategiju i rizični profil banke, te da budu uključeni u postojeći okvir za izvještavanje o rizicima.

3.3. Smjernice za upravljanje rizicima

3.3.1. Sistem upravljanja rizicima

- 3.3.1.1. Očekuje se od banke da ima sveobuhvatan i dobro dokumentovan pregled utjecaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika na postojeće kategorije rizika. Očekuje se da banka klimatske i okolišne rizike smatra faktorima koji utječu na postojeće kategorije rizika, ali banka može, u organizacione i analitičke svrhe, tretirati te rizike i kao zasebnu kategoriju rizika.
- 3.3.1.2. Od banke se očekuje poduzimanje koraka za kvantifikaciju rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika u skladu s članom 7. Odluke o internom procesu procjene adekvatnosti kapitala i internom procesu procjene adekvatnosti likvidnosti u banci. Banka treba nastojati da, na osnovu proporcionalnosti, koristi kvantitativne mjere za tu kvantifikaciju. Međutim, banke mogu primijeniti kvalitativne pristupe, gdje dostupnost podataka, metodološka ograničenja ili drugi aspekti sprečavaju njihovu dostupnost za razvoj kvantitativnih mjerenja ovih rizika.

- 3.3.1.3. U skladu sa članom 7. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, od banke se očekuje da razmotri potrebu revidiranja svoje politike upravljanja rizicima (tj. Politiku rizika) i drugih internih akata kojima se detaljno definišu funkcije, sistemi, procesi, procedure, postupci i metodologije, kao i nadležnosti, odgovornosti (kolektivne i pojedinačne) i linije izvještavanja na svim nivoima organizacione strukture banke, u kontekstu rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika.
- 3.3.1.4. Prilikom preispitivanja sklonosti ka preuzimanju rizika, od banke se očekuje da razvije odgovarajuće indikatore rizika (u daljnjem tekstu: KRI) i utvrdi odgovarajuća ograničenja za rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike. Također, od banke se očekuje da prati i objavi, ako postoji, politiku za ekonomske sektore, geografske izloženosti, postojeće podatke o izloženostima klimatskim i okolišnim rizicima, na osnovu kombinacije historijskih podataka i procjena usmjerenih na budućnost, u skladu sa zahtjevima iz poglavlja 4. U nedostatku kvantitativnih mjera, banka u inicijalnom procesu prikupljanja podataka može koristiti kvalitativne podatke, ali se od banke očekuje aktivno razvijanje kvantitativnih mjera.
- 3.3.1.5. U skladu s članom 7. Odluke o internom procesu procjene adekvatnosti kapitala i internom procesu procjene adekvatnosti likvidnosti u banci koji se odnosi na metodologiju mjerenja ili procjene značajnih rizika, od banke se očekuje da procijeni utjecaj klimatskih i okolišnih rizika prilikom izračuna internih kapitalnih zahtjeva. Pri izračunu kapitalnih zahtjeva, preporučuje se da banka uzme u obzir utjecaj rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika na način koji omogućava da poslovni model banka provodi na održiv način, osiguravajući istovremeno adekvatnost regulatornog kapitala.
- 3.3.1.6. U skladu s Odlukom o sistemu internog upravljanja u banci i Odlukom o internom procesu procjene adekvatnosti kapitala i internom procesu procjene adekvatnosti likvidnosti u banci, u slučaju kada banka smatra da su rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici značajni rizici, od banke se očekuje da uzme u obzir potencijalni utjecaj na projiciranu održivost kapitala i likvidnosti koje pokazuju njihove procjene osnovnog scenarija i nepovoljnih scenarija. Utjecaj se prvo može zasnivati na kvalitativnim elementima, ali od banke se očekuje da ostvari napredak u razvoju kvantitativnih modela.

3.3.2. Upravljanje kreditnim rizikom

- 3.3.2.1. U skladu sa zahtjevima utvrđenim u poglavlju 2. Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka, od banke se očekuje da utvrdi specifične pojedinosti okolišno održivih pravila za upravljanje kreditnim rizikom i povezanih internih procesa i procedura. Od banke se očekuje da utvrdi svoje okolišno održive politike i procedure za odobravanje izloženosti i interne procese i procedure u skladu s njihovim sveukupnim ciljevima, strategijom i politikom održivog finansiranja. Definisane okolišne održivosti zahtjeva razvoj novog internog skupa kriterija ili uključivanje postojećih ili predstojećih standarda u pravila, proces i procedure za kreditni rizik.
- 3.3.2.2. Od banke se očekuje da uzme u obzir klimatske i okolišne rizike u svim relevantnim fazama odobravanja kreditne izloženosti i upravljanja kreditnim rizikom.
- 3.3.2.3. Kada su u pitanju velika pravna lica, od banke se očekuje da ima ažuriran sljedeći pregled o sljedećem:
- a) održivosti klijenta,
 - b) izloženosti klijenta fizičkim i prijelaznim rizicima i
 - c) planovima za ublažavanje klimatskih promjena za klijenta.

Banka može uključiti navedene aspekte u ocjenu/rejting kreditnog rizika, kako bi proširila razumijevanje utjecaja koji održivost klijenta može imati na kreditni rizik.

- 3.3.2.4. Osim odobravanja kreditne izloženosti, u skladu s članom 6. Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka, od banke se očekuje da razumije namjenu kredita, te naročito, da li se kredit koristi za finansiranje održivih ili neodrživih aktivnosti, u skladu s kriterijima koje je banka definisala u okviru svoje politike za okolišno održivo upravljanje kreditnim rizikom. Banka te informacije zahtijeva direktno od klijenta, a iste redovno ažurira. Osim navedenog, proces upravljanja kreditnim rizikom također, zahtijeva procedure i metodologije na osnovu kojih banka može provjeriti da se kredit koristi za finansiranje održivih aktivnosti, a koje uključuju:
- a) prikupljanje informacija o klimatskim i okolišnim, ili na neki drugi način, održivim poslovnim ciljevima klijenta,
 - b) procjenu usklađenosti finansiranja klijenta s okolišno održivim projektima ili aktivnostima koje se smatraju prihvatljivim i povezanim kriterijima,
 - c) osiguravanje da klijenti imaju spremnost i kapacitete da adekvatno prate i izvještavaju o dodjeli sredstava za okolišno održive projekte ili aktivnosti.
- 3.3.2.5. Kada su u pitanju krediti drugim pravnim licima, od banke se očekuje da traži informacije o namjeni kredita prije odobravanja s ciljem procjene da li se kredit koristi za okolišno održive ekonomske djelatnosti, odnosno da li se kredit koristi za finansiranje ekonomskih djelatnosti koje su u skladu s bančinom sklonošću ka preuzimanju rizika. Od banke se očekuje da uzme u obzir izloženost fizičkim i prijelaznim rizicima za klijente koji posluju u regionima ili sektorima koje banka smatra naročito osjetljivim na te rizike.
- 3.3.2.6. Kod kredita fizičkim licima, od banke se očekuje da, prilikom definisanja “održivog proizvoda” (“zeleni krediti”), osigura da su karakteristike kredita usklađene s definicijom proizvoda i da se sredstva koriste na odgovarajući način. Od banke se također očekuje da procijeni izloženost fizičkim rizicima klijenta za koje je utvrđeno da su naročito izloženi fizičkom riziku (tj. klijenata koji žive u područjima visokog rizika od poplava).
- 3.3.2.7. Od banke se očekuje da započne proces prikupljanja podataka o utjecaju klimatskih i okolišnih rizika na klijentovu vjerovatnoću nastanka statusa neizmirenja obaveza (PD), vrijednost izloženosti u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza (EAD) u slučaju nastanka statusa neizmirenja obaveza i prosječni gubitak zbog nastanka statusa neizmirenja obaveza (LGD). S tim u vezi, a za potrebe procjene utjecaja ovih rizika, banka može uzeti u obzir kvalitet upravljanja klimatskim i okolišnim rizicima od strane klijenata, promjene rizičnog profila sektora i geografskih područja uzrokovanih ovim rizicima.
- 3.3.2.8. Od banke se očekuje da provede procjenu rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika za klijente prije i poslije odobravanja izloženosti. Očekuje se da banka prikuplja i provjerava informacije i podatke potrebne za procjenu osjetljivosti klijenata na rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike, naročito prije sklapanja ugovora o kreditu ili njegove značajne izmjene, a u skladu s bančinim politikama i procedurama za prihvatljivost klijenata, kao i u skladu s principom proporcionalnosti, te uzimajući u obzir njihove karakteristike i aktivnosti. Od banke se očekuje da razumije utjecaj koji klijenti imaju na klimatske promjene i okoliš, kao i njihovu osjetljivost na iste. Također, od banke se očekuje da bude upoznata i sa pristupom klijenata u kontekstu upravljanja i utjecaja na predmetne rizike.
- 3.3.2.9. U skladu sa čl. 7., 8. i 11. i poglavljem 4. Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju kreditnih gubitaka, od banke se očekuje da uzme u obzir rizike povezane sa

klimatskim promjenama i okolišne rizike prilikom procjene kolaterala, jer oni mogu utjecati na vrijednost kolaterala.

- 3.3.2.10. Od banke se očekuje da u okvir za određivanje cijena kredita uključi i rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike, kao i da navedeni rizici budu obuhvaćeni njenom sklonošću ka preuzimanju kreditnog rizika (tj. navođenjem ograničenja, tolerancija i pragova rizika) i poslovnoj strategiji.
- 3.3.2.11. Od banke se očekuje da prati i upravlja rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u svom kreditnom portfoliju vodeći računa o općim zahtjevima Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka, na primjer kroz analizu koncentracija i testiranja otpornosti na stres.

3.3.3. Upravljanje operativnim rizikom

- 3.3.3.1. Od banke se očekuje da procijeni utjecaj fizičkih rizika koji proizilaze iz klimatskih promjena i okolišnih rizika na svoje poslovanje, uključujući bančinu sposobnost da brzo ponovo uspostavi kapacitete za nastavak pružanja usluga, u skladu sa tačkom 2.2. Uputstva za primjenu posebnih standarda u upravljanju pojedinačnim rizicima u banci. Geografska lokacija na kojoj banka posluje može je učiniti osjetljivijom na utjecaj fizičkih rizika. To je naročito relevantno za eksternalizovane usluge i IT aktivnosti, posebno ako se pružaoci usluga nalaze na lokacijama sa većim rizikom od ekstremnih vremenskih događaja ili drugih događaja koji negativno utječu na okoliš.
- 3.3.3.2. Prilikom procjene ključnih funkcija, od banke se očekuje da uzme u obzir utjecaj klimatskih promjena i okolišnih rizika na pružanje tih funkcija. U slučaju kada je rezultat te procjene značajan za bilo koju poslovnu liniju ili sveukupno poslovanje banke, potrebno je da isti bude obuhvaćen planom kontinuiteta poslovanja.
- 3.3.3.3. Također, od banke se očekuje da uzme u obzir izloženost reputacijskom riziku shodno prirodi aktivnosti koje obavlja. U cilju konstruktivnih doprinosa naporima koji su propisani međunarodnim sporazumima, od banke se očekuje da poduzme aktivnosti na smanjenju svoje sopstvene emisije GHG-a i zagađenja koja proizvodi, obzirom da nedovoljno poznavanje ili propuštanje da se isti efikasno smanji, također, podrazumijeva reputacijski rizik.
- 3.3.3.4. U skladu sa zahtjevima poglavlja 4., od banke se očekuje da objavljuje napredak u poduzetim aktivnostima u kontekstu izvještaja o održivosti ili integrisanih izvještaja izrađenih u skladu s međunarodno prihvaćenim standardima.

3.3.4. Upravljanje tržišnim rizikom

- 3.3.4.1. U pogledu upravljanja tržišnim rizikom, od banke se očekuje da uzme u obzir da rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici mogu dovesti do promjena u ponudi i potražnji za finansijskim instrumentima (npr. vrijednosnim papirima, derivatima), proizvodima i uslugama, što može utjecati na njihovu vrijednost.
- Banka koja ulaže u privredna društva sa poslovnim modelima za koje je procijenjeno da su okolišno neodrživi ili u geografska područja koja su izložena fizičkim rizicima, mogu pretrpjeti smanjenje vrijednosti svojih ulaganja kao rezultat mjera politike, promjena raspoloženja na tržištu ili tehnologije, ili kao rezultat postepenih negativnih promjena ekstremnih vremenskih događaja ili klimatskih uslova. Navedeno je važno kada finansijski instrumenti koje su izdala privredna društva iz visoko osjetljivih sektora ili koji ne

primjenjuju sveobuhvatan pristup upravljanja održivošću, pretrpe iznenadno smanjenje vrijednosti.

3.3.5. Upravljanje rizikom likvidnosti

- 3.3.5.1. U vezi s općim zahtjevima člana 4. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, od banke se očekuje da uzme u obzir da li rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici utječu na njenu likvidnosnu poziciju, odnosno da procijeni mogu li klimatski i okolišni rizici uzrokovati neto gotovinske odlive ili negativno utjecati na zaštitne slojeve likvidnosti. U slučaju kada se ti rizici smatraju značajnim u skladu s članom 6. Odluke o internom procesu procjene adekvatnosti kapitala i internom procesu procjene adekvatnosti likvidnosti u banci, od banke se očekuje da poduzme korake za utvrđivanje, mjerenje, upravljanje i praćenje utjecaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika na njenu poziciju likvidnosti u toku odgovarajućih razdoblja, te da održavaju odgovarajuće zaštitne slojeve likvidnosti, u skladu sa regulativom koja propisuje mjerenje i upravljanje rizikom likvidnosti, kao i da ih uključi u interni proces procjene adekvatnosti likvidnosti u banci.
- 3.3.5.2. Očekuje se da prethodna procjena bude usmjerena prema budućnosti (engl. forward-looking) i uzima u obzir kako uobičajene, tako i stresne uslove, te posebno malo vjerovatne događaje koji mogu imati ozbiljne posljedice, pri čemu naglasak treba biti stavljen na glavne osjetljivosti. U skladu s tim, očekuje se da banka procijeni da li bi rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici mogli imati značajan utjecaj na likvidnosnu poziciju. Od banke se očekuje da analizu rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima uključi u svoj izvještaj o primjeni ICAAP-a i ILAAP-a.

3.3.6. Analiza scenarija i testiranje otpornosti na stres

- 3.3.6.1. U skladu s članom 24. Odluke o sistemu internog upravljanja u banci, kao i članom 8. Odluke o internom procesu procjene adekvatnosti kapitala i internom procesu procjene adekvatnosti likvidnosti u banci, od banke se očekuje da procijeni rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike korištenjem analize osjetljivosti, analize scenarija ili testiranja otpornosti na stres. Za razliku od tradicionalnih testova otpornosti na stres najdramatičniji utjecaji klimatskih rizika vjerovatno će se izraziti u srednjem, odnosno dugom roku, te će stoga biti potrebno značajno duže razdoblje za te vježbe. Potrebno je da navedene vježbe uzmu u obzir veličinu, poslovni model i složenost banke, kao i materijalnost ovih rizika za poslovni model banke.
- 3.3.6.2. Kada je riječ o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima, od banke se očekuje da razmotri upotrebu scenarija koji su u skladu s naučnim predviđanjima o kretanjima klimatskih promjena. Od banke se očekuje da uzme u obzir barem sljedeće aspekte pri analizi osjetljivosti, analizi scenarija ili testiranju otpornosti na stres u odnosu na klimatske i okolišne rizike:
- a) kako na banku mogu utjecati fizički i prijelazni rizici,
 - b) kako se rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici mogu mijenjati u različitim scenarijima, uzimajući u obzir karakteristike te vrste rizika (neizvjesnost i nelinearnost, vjerovatnoća koja ne može biti zasnovana na historijskim podacima, potencijalno ekstremni i široko rasprostranjeni utjecaji),
 - c) kako rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici mogu nastati u kratkom, srednjem i dugom roku, u zavisnosti od scenarija koji je uzet u obzir.

- 3.3.6.3. Od banke se očekuje da definiše svoj sopstveni rizični profil i pretpostavke o svojim posebnim karakteristikama, te da uzme u obzir nekoliko scenarija zasnovanih na različitim kombinacijama pretpostavki. Od banke se očekuje da u sklopu planiranja kapitala procijeni adekvatnost svog kapitala prema vjerodostojnom osnovnom scenariju i nepovoljnim scenarijima prilagođenim banci. Kada je riječ o nepovoljnim scenarijima, od banke se očekuje da pretpostavi neuobičajena, ali moguća, kretanja koja su dovoljno negativna sa aspekta njihovog utjecaja na adekvatnost kapitala.
- 3.3.6.4. Od banke se očekuje da razumije rezultate testova otpornosti na stres i da, prema potrebi, poduzme jasne mjere za ublažavanje rizika na osnovu njih. Očekuje se da programi testiranja otpornosti na stres budu saopšteni svim relevantnim poslovnim linijama, i na nivou višeg rukovodstva, kako bi se podigla svijest o rizicima, te unaprijedila kultura rizika i omogućio efikasan dijalog unutar organizacije o mogućim mjerama za upravljanje rizicima.

4. Smjernice za objavu podataka i informacija o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima

- 4.1. U vezi s obavezama objavljiivanja podataka i informacija o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima, od banke se očekuje da u politici objave navede način na koji ona procjenjuje značajnost rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima, na način kako je to definisano Odlukom o objavljiivanju podataka i informacija banke.
- 4.2. U slučaju kada banka ne smatra značajnim rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike, te stoga izostavlja objavu u skladu s članom 3. Odluke o objavljiivanju podataka i informacija banke, od banke se očekuje da dokumentuje tu odluku s kvalitativnim i kvantitativnim informacijama koje potkrepljuju takvu procjenu.
- 4.3. Kada banka objavljuje podatke i informacije, mjerila i ciljeve koji se smatraju značajnim za rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike, očekuje se da objavi ili uputi na metode, definicije i kriterije povezane s njima.
- 4.4. U skladu s principom proporcionalnosti, od banke se očekuje da poduzme neophodne aktivnosti kako bi mogla objaviti ukupni GHG finansiranja i sopstveni GHG. Očekuje se od banke da usvoji dovoljno detaljan pristup mjerenju i objavljiivanju GHG emisija.
- 4.5. Od banke se očekuje da doprinese postizanju sveukupnih ciljeva povezanih s klimatskim promjenama i okolišno održivim ciljevima kako bi obezbijedila sveobuhvatan pregled utjecaja banke kao cjeline, pružajući sveobuhvatne i smislene informacije o načinu na koji doprinosi navedenim ciljevima, kako bi izbjegla rizik od manipulativnog zelenog marketinga.
- 4.6. Obzirom na okvire za objavljiivanje podataka i informacija o rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima koji se ubrzano razvijaju i potrebe tržišnih učesnika u toj oblasti, očekuje se da se objave kontinuirano i aktivno razvijaju.

5. Završne odredbe

- 5.1. Prilozi 1., 2., 3. i 4. čine sastavni dio ovih Smjernica.
- 5.2. Uputstvo za primjenu ovih Smjernica dato je u Prilogu 1. ovog akta. Od banke se očekuje postupno usklađivanje sa očekivanjima datim u okviru ovih Smjernica. U Prilogu 2. dat je Plan za usklađivanje sa Smjericama za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim

promjenama i okolišnim rizicima, sa definisanim rokovima za implementaciju u okviru svake pojedinačne aktivnosti. Izuzetno, Agencija za pojedinu banku može odrediti drugačije rokove i obuhvat, ukoliko je isto potrebno zbog specifičnosti same banke i okolnosti.

- 5.3. U Prilogu 3. i 4. dati su standardizovani obrasci sa instrukcijama za popunjavanje, neophodni za banku u svrhu inicijalne samoprocjene usklađenosti banke i kreiranja plana aktivnosti banke, s ciljem postizanja usklađenosti sa ovim Smjernicama, a shodno datom Planu za usklađivanje iz Priloga 2. ovih Smjernica. Agencija može od banke zahtijevati dostavljanje samoprocjene i plana aktivnosti banke iz Priloga 3. i 4. ovih Smjernica, s ciljem praćenja statusa i dinamike procesa usklađivanja banke sa očekivanjima iz ovih Smjernica.
- 5.4. Ove Smjernice stupaju na snagu osmog dana od dana objave u „Službenim novinama Federacije BiH“.

Broj: U.O. - 14-02/23
Sarajevo, 25.07.2023. godine

PREDSJEDNICA
UPRAVNOG ODBORA

Ivanka Galić, dipl.ecc.s.r.

PRILOG 1

Uputstvo za primjenu Smjernica za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima

1. Kod primjene tačke 3.1.1. ovih Smjernica, a vezano za utjecaj klimatskih i okolišnih rizika na poslovno okruženje banke, isti mogu utjecati, na primjer, na ekonomski rast, zaposlenost ili cijene nekretnina na državnom, regionalnom ili lokalnom nivou. Vremenski događaji mogu uzrokovati suše ili poplave koje utječu na regionalnu poljoprivrednu proizvodnju, potražnju za nekretninama ili vrijednost kolaterala na državnom, regionalnom ili lokalnom nivou. Na konkurentnost istovremeno utječu kretanja na tržištu „zelenog“ finansiranja i preferencije potrošača koji napuštaju visokougljične ili druge onečišćene robe i usluge prema niskougljičnim ili drugim „zelenim“ proizvodima i uslugama. Na području tehnologije, banka koja pruža usluge klijentima u energetske intenzivnim sektorima i elektranama koje se u velikoj mjeri oslanjaju na fosilna goriva (tj. elektranama na uglj) može pretpostaviti da će se njeni klijenti suočiti sa značajnim potrebama za ulaganjima kako bi smanjili ugljični dio svoje kombinacije izvora energije. Stoga, pri utvrđivanju rizicima, banka može razvrstati svoje klijente ili portfolio prema izloženostima klimatskim rizicima. Na primjer, geografsko grupisanje može pomoći da se utvrde izloženosti koje su izložene fizičkim rizicima, kao što su visok rizik od poplava ili suše. Sektorska kategorizacija može pomoći da se utvrde prijelazni rizici, na primjer procjenom udjela visokointenzivnih sektora u pogledu stakleničkih plinova u kreditnom portfoliju.
2. Kod primjene tačke 3.2.1. ovih Smjernica, a vezano za potrebu uključivanja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u sistem internog upravljanja u banci, smatra se dobrom praksom redovno izvještavanje o klimatskim i okolišnim rizicima ili redovno obavještanje o istim na sjednicama nadzornog odbora i odbora za rizike (ukoliko postoji), pod posebnom tačkom dnevnog reda koja je posvećena tim rizicima.
3. Kod primjene tačke 3.3.1.1. ovih Smjernica, a vezano za potrebu sveobuhvatnog i dobro dokumentovanog pregleda utjecaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika na postojeće kategorije rizika, ekstremni vremenski događaj (npr. suša) može se smatrati faktorom koji utiče na kreditni rizik (kao postojeću kategoriju) u kreditiranju poljoprivrede, dok drugi fizički rizici (tj. poplave) mogu istovremeno utjecati na nekoliko kategorija rizika (tj. kreditni rizik, operativni rizik, rizik likvidnosti). Dodatno, kontinuirani sušni period može utjecati na profitabilnost klijenata npr. iz sektora poljoprivrede, povećavajući njihovu vjerovatnoću neispunjenja obaveza (PD), zatim gubitak u slučaju neispunjenja obaveza (LGD), te u konačnici veći udio nekvalitetnih kredita u banci. Poplave mogu uzrokovati štetu za podružnice banke, njeno sjedište ili drugu nekretninu, što rezultuje povećanim operativnim rizicima, a istovremeno može za posljedicu imati dodatne gubitke za klijente banke, te dovesti do povećanja kreditnog rizika. U vezi sa prijelaznim rizicima, kao što su npr. regulatorne mjere u skladu sa međunarodno preuzetim obavezama države za poduzimanje neophodnih aktivnosti na smanjenju negativnog utjecaja klimatskih promjena sa jasno definisanim rokovima za implementaciju koje mogu klijente iz sektora visokih emisija izložiti većim troškovima (usljed ograničavanja GHG emisija i/ili uvođenja poreza na iste), a što će smanjiti slobodne novčane tokove, utjecati na solventnost, te u konačnici na kreditnu sposobnost klijenta. Dodatno, klijenti koji su izvoznici, mogu biti izloženi dodatnim troškovima usljed uvođenja regulatornih mjera drugih država (npr. prekogranični porez na ugljik u EU), a što u konačnici može utjecati na kreditnu sposobnost klijenta i kreditni rizik banke.

4. Kod primjene tačke 3.3.1.2. ovih Smjernica, a vezano za poduzimanje aktivnosti za kvantifikaciju rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika, u slučaju zavisnog društva pravnog lica iz drugih zemalja s naprednijim modelima, banka može razmotriti metodologiju koja je razvijena od strane matičnog društva, ali koja se prilagođava lokalnom poslovnom okruženju i potrebama banke, što može doprinijeti adekvatnijem razumijevanju rizika.
5. Kod primjene tačke 3.3.2.8. ovih Smjernica, a koja se odnosi na potrebu procjene rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika za klijente prije i poslije odobravanja izloženosti, banka može razmotriti korištenje analitičkih alata koji ističu rizike povezane sa klimatskim promjenama i okolišne rizike svakog ekonomskog (pod)sektora na grafikonu ili skali. Za kredite ili klijente s većim klimatskim i okolišnim rizicima potrebna je sveobuhvatnija analiza klijentovog poslovnog modela, uključujući preispitivanje sadašnjih i projiciranih emisija GHG, tržišnog okruženja i regulatornih okolišnih zahtjeva, kao i analiza vjerovatnog utjecaja propisa o okolišnim aspektima na klijentov finansijski položaj.
6. Kod primjene tačke 3.3.2.9. ovih Smjernica, a vezano za potrebu uvažavanja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika prilikom procjene kolaterala, banka treba razmotriti lokaciju poslovne ili stambene nekretnine, njene tehničke i energetske karakteristike i efikasnost mašinsko-tehničkih sistema.
7. Kod primjene tačke 3.3.2.10. ovih Smjernica, a vezano za uključivanje rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnih rizika u okvir za određivanje cijena kredita, kao i u sklonost banke ka preuzimanju kreditnog rizika i poslovnu strategiju, banka se može, u okviru definisanja poslovne strategije i sklonosti ka preuzimanju rizika, odlučiti na smanjenje ili ograničenje izloženosti sektorima koji su štetni za okoliš i klimu, ili povećavajući pritom svoje izloženosti sektorima koji imaju pozitivan utjecaj na okoliš i klimu.
Okvir za određivanje cijena treba da podrži izabranu perspektivu i strategiju rizika, na primjer diferencijacijom cijene kredita prema energetskej efikasnosti izloženosti ili primjenom naknada specifičnih za pojedinačni sektor ili klijenta.
U skladu s poslovnom strategijom i sklonošću ka preuzimanju rizika, banka treba usmjeravati klijente na razumijevanje značaja rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima kako bi poboljšali kreditnu sposobnost i otpornost na te rizike. To može uključivati, na primjer, smanjene kamatne stope na ekološki održivi kredit ili povezivanje kamatne stope za kredit s ciljem održivosti koji klijent treba postići, a koji doprinosi ili je u skladu sa sveukupnim ciljevima povezanim s klimatskim promjenama i ekološki održivim ciljevima.
8. Kod primjene tačke 3.3.3.3. ovih Smjernica, a koja se odnosi na potrebu nastojanja banke da smanji svoje sopstvene emisije GHG i zagađenje koje proizvodi, banka može na primjer:
 - a) Kada je riječ o emisijama stakleničkih plinova, koristiti:
 - i. mjerenje direktnih emisija iz sopstvenih aktivnosti,
 - ii. mjerenje indirektnih emisija povezanih sa energijom koja se kupuje,
 - iii. mjerenje drugih indirektnih emisija, s tim što su emisije koje se finansiraju prvenstveno povezane s upravljanjem kreditnim i tržišnim rizikom, a ne s upravljanjem operativnim rizikom.
 - b) Kada je riječ o drugim utjecajima poslovanja na okoliš i mjerama za njihovo smanjenje, koristiti:
 - i. uvođenje i podsticanje korištenja bezgotovinskih načina plaćanja,

- ii. smanjenje korištenja papira za ugovaranje s klijentima i/ili ugovaranje proizvoda čime se podstiče korištenje digitalnih medija,
 - iii. druge inicijative povezane sa vlastitim poslovanjem, uz potvrđene indikatore okolišne učinkovitosti.
- c) Kada je riječ o ekološkom otisku, koristiti:
- i. smanjenje korištenja papira i vode kako u bančinom sjedištu, tako i u poslovnicama,
 - ii. omogućavanje rada na daljinu (ukoliko je isto efikasno za banku) kako bi se smanjila mobilnost osoblja i, stoga, korištenje automobila i drugih prijevoznih sredstava,
 - iii. osiguravanje dugoročnih ugovora sa snabdjevačima električne energije kojima se osiguravaju obnovljivi izvori energije,
 - iv. druge načine na koje se može osigurati smanjenje ekološkog otiska ili se može doprinijeti borbi protiv njega.
9. Kod primjene tačke 3.3.6.2. ovih Smjernica, a vezano za upotrebu scenarija koji su u skladu sa naučnim predviđanjima o kretanjima klimatskih promjena, banka može npr. koristiti scenarije Međuvladinog panela za klimatske promjene (engl. Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC-a).
10. Kod primjene tačke 4.4. ovih Smjernica, a vezano za poduzimanje aktivnosti s ciljem mjerenja i objavljivanja emisija stakleničkih plinova, navedeno može na primjer zahtijevati pristup mjerenju intenziteta emisija GHG velikih portfolija pravnih lica na nivou pojedinačnih projekata, kao i mjerenje stvarne potrošnje energije ili ocjenu energetske efikasnosti portfolija nekretnina na nivou pojedinačnih nekretnina.
11. Kod primjene tačke 4.5. ovih Smjernica, a vezano za pružanje sveobuhvatnih i smislenih informacija o načinu na koji banka doprinosi ostvarivanju sveukupnih ciljeva povezanih sa klimatskim promjenama i ekološki održivih ciljeva, na primjer u slučaju banke koja se obavezala da će prekinuti ili ograničiti finansiranje određenih industrija ili aktivnosti, precizna definicija aktivnosti i s njima povezani ciljevi, vremenski okviri i obim preostalih izloženosti moraju se objaviti. Također, važno je da banka objavljuje napredak koji je ostvarila u postizanju tih ciljeva, procese internog praćenja i relevantna metodološka razmatranja, naročito kriterije za utvrđivanje drugih ugovornih strana obuhvaćenih politikom finansiranja i obim obuhvaćenih poslovnih odnosa. Slično tome, prilikom izvještavanja o doprinosu ekološkim ciljevima, primjereno je da banka uzme u obzir sve poslovne linije i ukupan iznos svojih izloženosti.

PRILOG 2

Plan za usklađivanje sa Smjernicama za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizikom

AKTIVNOST		ROK ZA IMPLEMENTACIJU	FORMAT U KOJEM SE DOSTAVLJA	NAPOMENA
1.	Procjena materijalnosti	Do 31.10.2023. godine, prema podacima na 30.06.2023. godine	Elektronski dokumenti (potpisanu verziju dokumenta uz svu prateću dokumentaciju za ovu aktivnost dostaviti skenirano)	Procjena materijalnosti obuhvata: <ul style="list-style-type: none"> - Identifikaciju pokretača rizika (mapiranje pokretača rizika s ciljem identifikacije prijenosnih kanala) - Identifikaciju izloženosti (metode procjene rizika s ciljem procjene materijalnosti izloženosti) - Određivanje materijalnosti (uspostavljanje metodologije za procjenu materijalnosti s ciljem definisanja limita materijalnosti i naknadne follow-up aktivnosti)
2.	Uključivanje klimatskih i okolišnih rizika u poslovni model i strategiju	Do 31.03.2024. godine	Elektronski dokumenti (potpisanu verziju dokumenta uz svu prateću dokumentaciju za ovu aktivnost dostaviti skenirano)	Ova aktivnost obuhvata način na koji banka uključuje rezultate prethodno provedene procjene materijalnosti izloženosti fizičkim i prijelaznim rizicima u svoj poslovni model i strategiju, te identifikovanje strateških alata koje će koristiti u svrhu upravljanja ovim rizicima. U okviru ovih aktivnosti banka npr. može napraviti plan tranzicije, kreirati scenarije za postavljanje ciljeva, kreirati i/ili prilagoditi proizvode i usluge banke planu tranzicije, definisati strategiju prema postojećim i/ili novim klijentima, procjenjivati tranzicijske planove klijenata i sl.
3.	Uključivanje klimatskih i okolišnih rizika u sistem internog upravljanja i sklonost ka preuzimanju rizika	Do 30.06.2024. godine	Elektronski dokumenti (potpisanu verziju dokumenta uz svu prateću dokumentaciju za ovu aktivnost dostaviti skenirano)	Ove aktivnosti podrazumijevaju definisanje uloge i odgovornosti nadzornog odbora, uprave banke, višeg rukovodstva, kontrolnih funkcija i svih ostalih zaposlenih, u upravljanju klimatskim i okolišnim rizicima. Također, ove aktivnosti obuhvataju integraciju ovih rizika u organizacionu strukturu, politiku naknada, sklonost ka preuzimanju rizika (utvrđivanje KRI), te upravljanje podacima i sistem internog izvještavanja.

4.	Sistem upravljanja klimatskim i okolišnim rizicima	Do 31.12.2024. godine	Elektronski dokumenti (potpisanu verziju dokumenta uz svu prateću dokumentaciju za ovu aktivnost dostaviti skenirano)	Ove aktivnosti podrazumijevaju uspostavljanje procesa upravljanja utjecajem koji klimatski i okolišni rizici mogu imati na postojeće kategorije rizika. Navedeno obuhvata npr. detaljnu analizu klijenata, klasifikaciju rizika, vrednovanje kolaterala i određivanje cijena, adekvatnost kapitala i analizu portfolija.
----	---	-----------------------	---	--

PRILOG 3
Obrazac za samoprocjenu sa instrukcijom za popunjavanje

Poglavlje Smjernica		Opis statusa banke	Status usklađenosti	Napomene	Neusklađenost
Poslovni model i strategija banke	-				
Interno upravljanje i sklonost ka preuzimanju rizika	-				
Upravljanja rizicima	Sistem upravljanja rizicima				
	Upravljanje kreditnim rizikom				
	Upravljanje operativnim rizikom				
	Upravljanje tržišnim rizikom				
	Upravljanje rizikom likvidnosti				
	Analiza scenarija i testiranje otpornosti na stres				

Poglavlje Smjernica		Opis statusa banke	Status usklađenosti	Napomene	Neusklađenost
Objava podataka i informacija	-				

Instrukcija za popunjavanje

U nastavku dajemo instrukciju za popunjavanje navedene tabele:

- **Poglavlje Smjernica:** Odnosi se odredbe definisane poglavljima 3. i 4. ovih Smjernica, te odredbe definisane pripadajućim tačkama od 3.3.1 do 3.3.6 Smjernica. Polja nisu podložna izmjenama.
- **Opis statusa banke:** Od banke se očekuje da detaljno opiše trenutnu situaciju u odnosu na (ne)usklađenost, kao i sve ostale aktivnosti s ciljem usklađivanja sa očekivanjima definisanim u pripadajućim odredbama ovih Smjernica.
- **Status usklađenosti:** Moguća tri nivoa usklađenosti, pri čemu se od banke očekuje da izvrši procjenu usklađenosti shodno odredbama datim u pojedinačnim poglavljima/tačkama ovih Smjernica:
 - **Usklađeno:** banka je u potpunosti usklađena sa očekivanjima datim u odredbama svakog pojedinačnog poglavlja/tačke ovih Smjernica, ili postoje manja odstupanja od očekivanja i banka je donijela akcioni plan za usklađivanje za koji se očekuje da će biti realizovan u vrlo kratkom vremenskom roku (do 6 mjeseci).
 - **Djelomično usklađeno:** Banka je djelomično usklađena sa očekivanjima datim u odredbama svakog pojedinačnog poglavlja/tačke ovih Smjernica, ili banka ne ispunjava niti jedno od datih očekivanja, ali je donijela akcioni plan za usklađivanje sa istim.
 - **Neusklađeno:** Banka nije usklađena niti sa jednim od očekivanja datih u odredbama svake pojedinačne tačke ovih Smjernica niti ima donesen akcioni plan za usklađivanje ili djelomično usklađivanje sa istim u vrlo kratkom vremenskom periodu.
- **Napomene:** Svaki dodatni komentar koji banka smatra relevantnim za trenutni status aktivnosti koje se trebaju implementirati, bilo koji plan koji je u procesu razvoja ili implementacije i sl.
- **Neusklađenost:** Numeracija neusklađenosti koju banka treba uspostaviti s ciljem naknadnog praćenja aktivnosti na otklanjanju istih (npr. 1., 2., 3., i sl.).

PRILOG 4

Obrazac za plan aktivnosti sa instrukcijom za popunjavanje

Od banke se očekuje da razvije i implementira aktivnosti za otklanjanje svih neusklađenosti identifikovanih u obrascu samoprocjene iz Priloga 3. Smjernica, a s ciljem ispunjavanja rokova iz Plana za usklađivanje sa Smjericama datim u Prilogu 2. ovih Smjernica.

Aktivnost koja će se implementirati	Opis aktivnosti koja će se implementirati	Povezani nedostatak/ci	Složenost	Potencijalne prepreke	Rokovi za usklađivanje
...					

Instrukcija za popunjavanje:

- **Aktivnost koja će se implementirati:** Numeracija aktivnosti koje će se implementirati s ciljem usklađivanja sa očekivanjima datim u ovim Smjericama (npr. 1, 2, 3, i sl.)

- **Opis aktivnosti koja će se implementirati:** Od banke se očekuje da navede detaljan opis aktivnosti koje će se implementirati s ciljem usklađivanja sa očekivanjima definisanim u pripadajućim tačkama ovih Smjernica. Ukoliko ove aktivnosti podrazumijevaju i uključenost ostalih područja, eksternalizaciju i sl. isto treba biti navedeno.
- **Povezani nedostatak/ci:** Banka treba povezati numeričku identifikaciju iz polja „Neusklađenosti“ Priloga 3. ovih Smjernica sa navedenim aktivnostima koje banka planira implementirati s ciljem njihovog otklanjanja. Banka treba imati u vidu da jedna planirana aktivnost može imati utjecaj ili biti povezana sa jednom ili više neusklađenosti, kao i da jedna ili više neusklađenosti može biti povezana sa jednom aktivnosti.
- **Složenost:** Moguća su tri nivoa složenosti aktivnosti koje su planirane za implementaciju (niski, srednji i visoki):
 - **Niski nivo složenosti:** banka očekuje da će planirana aktivnost biti implementirana u kratkom vremenskom periodu, sa manje angažovanih resursa, i/ili bez potrebe za uključivanje skupštine dioničara u donošenje odluka vezanih za datu aktivnost i sl.
 - **Srednji nivo složenosti:** aktivnosti koje se ne mogu svrstati niti u niski nivo niti u visoki nivo složenosti.
 - **Visoki nivo složenosti:** banka očekuje da će planirane aktivnosti biti implementirane u kratkoročnom ili srednjoročnom periodu, sa više angažovanih resursa i/ili sa potrebom za uključivanje skupštine dioničara u donošenje odluka vezanih za datu aktivnost i sl.
- **Potencijalne prepreke:** Od banke se očekuje da navede i objasni bilo koju potencijalnu prepreku koja može prolongirati implementaciju aktivnosti. U ovom dijelu banka, također, treba uključiti potencijalne mjere za ublažavanje identifikovanih prepreka, a koje će donijeti ili implementirati.
- **Rokovi za usklađivanje:** Od banke se očekuje da navede rokove za realizaciju planiranih aktivnosti, ali ne duže od rokova za implementaciju definisanih u planu za usklađivanje sa ovim smjericama u Prilogu 2.

